

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmma Diana

Diana, Antonino

Coloniae Agrippinae, 1656

Vsvs, Consuetudo.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40647

videntur sentire plures apud Vvadin-
gum *tract. de contr. disp. 6. dub. 14. §. 1.* qui
concludit quod quando non agitur de
pœnis Ecclesiasticis incurrendis, judi-
cem Laicum, hic se interponere posse,
quando verò controversia est de sepul-
tura Ecclesiastica, & similibus specta-
tibus ad Ecclesiam, iudicem Laicum nõ
se debere interponere: sed hæc opinio
est rursus rejicienda, & contrariatur im-
munitati Ecclesiasticæ. Et ego puto esse
crimen mixti fori, quãdo agitur de que-
rione juris, pertinere ad solum iudicem
Ecclesiasticum, hoc est quando agitur
de jure obscuro non de jure claro, quod
videlicet aperte fuerit contractus, qui ut
usurarius damnatur. Ita Fragofo, *de Re-
publica Christian. tom. 1. lib. 2. disp. 4. §. 22.*
& alii. Sed ego de hoc alibi. *Par. 9. tract.
9. ref. 15.*

VSVS, CONSVETVDO.

Vfus.

† Circa consuetudinem multa sunt
V. Consuetudo. Nunc verò, quo-
niam Auctor in sexta parte, quæ serò
ad manus pervenit, integrum de ea tra-
ctatum instituit, hoc loco illum subtexi-
mus †.

Abrogat lo-
gem.

Quoad utrũ-
que forum.

Et quod al-
terutrum.

1. Primò ergo quoad Effectus consue-
tutinis, sciendum est, per eam abrogari
legem *cap. fin. de consuet.* si tamen habeat
conditiones, de quibus infra num. 8 &
potest abrogare legem, tam quoad cul-
pam & pœnam simul, quam quoad alte-
rutrum, nam de facto multæ leges olim
obligantes ad utrumque, hodie obli-
gant ad solam culpam; vel solam pœ-
nam. Olim namque filii Clericorum in
pœnam paternæ incontinentiæ nasce-
bantur servi, ex *c. cum multis dist. 15.*
quæ tamen pœna hodie per dissuetudi-
nem exolevit, manente obligatione ad
culpam, & fortasse multæ leges civiles
exactionem imponentes, vel prohiben-
tes venati, & similes, initio directivæ,
usu deinde evadunt merè pœnales. Si ta-
men pœna supponit intrinsicè culpam,
ut sunt censurae, tunc usus non potest ab-

rogare culpam, remanente solum pœna.
Et hæc omnia docet Vvigers, & alii a-
pud ipsum in *p. 2. q. 97. art. 3. à n. 35 p. 6.*
tr. 5. resol. 19. & 20.

2. Sed quid, si lex prohibeat contra-
riam consuetudinem? Suarez, *lib. 7. cap. 7*
num. 2. distinguit: aut lex prohibet
consuetudinem introduci, aut illam
improbat, si primum, abrogari posse
consuetudinem, si secundum, non ita,
quia consuetudo prohibita potest esse
rationabilis, improbata non potest. Et
pro hac sententia facit etiam Vvigers *ubi*
supra num. 43. qui num. 12. addit, quod
consuetudo non potest abrogare legem
improbantem consuetudinem, quam-
diu maneat eadem circumstantiæ, in
quibus nimirum talis consuetudo decla-
ratur esse corruptela. Si autem murentur
circumstantiæ, secus esse; quia non sem-
per consuetudo improbat, quod sit
contraria juri naturali, aut divino; sed
aliquando etiam propter notabilem ali-
quam indecentiam, pericula, vel incom-
moda communitatis, quibus proinde
cessantibus, consuetudo desinit esse im-
probata, sitque rationalis. Adde quod
Palauus *tract. 3. disput. 3. punct. 4. §. 2. num. 7*
consuetudinem inquit semper ob id re-
probatur, ac proinde eandem esse ratio-
nem de lege prohibente, ac de probante
consuetudinem, *part. 6. tract. 5. resolut. 21*
Adverte hic, quod Suarez existimat cõ-
tra Sanchez *tom. 2. lib. 7. disput. 4. num. 13*
per verba illa solita in lege apponi, *non*
obstante contraria consuetudine, revocari
solum consuetudinem præteritam, non
etiam & futuram: quia talis improbatio
est odiosa, & idè restringenda; cum
præsertim consuetudo futura clariõri-
bus verbis soleat improbari. Adde, quod
consuetudo futura non est contraria,
quia nondum est. Quod etiam tenet Vil-
lalobos *tom. 1. tractat. 2. diff. 39. numer. 8.*
observans, quod si lex aliquam consue-
tudinem reprobaret tanquam iniquam,
tunc etiam de futura interpretanda fo-
ret, quia est eadem ratio de utraque, *p. 6*
tr. 5. ref. 23

3. Sciendũ secundò, consuetudinẽ ha-
bere etiam vim interpretãdi legẽ, ut do-
cetur

Sed quid, si
lex prohibeat
contrariam
consuetudi-
nem?

Deinde con-
suetudo in-
ter-
pretatur

interpretatur
legem.

cer Montefinus in p. 2 tom. 2. disp. 23. quest. 73. num. 226. & Sacra Rota in una Romana pensiois, die 14. Februar. 1583. non solum, quatenus ex consuetudine servandi legem colligitur verus, & germanus sensus legislatoris, juxta quod dicunt Doctores, legem interpretandam esse secundum consuetudinem loci, etiamsi oporteat verba minus proprie exponere. (Vide Gloss in c. nonnulli, de rescript.) Sed etiam quatenus esse potest causa introducendi, & stabiliendi aliquem sensum legis, qui forsitan cum prima mente legislatoris minus congruat. Unde, licet aliquando ex legis verbis & materia dubium sit, utrum obliget sub mortali, quæ proinde obligare non deberet, secundum benigniorem interpretationem: si tamen constat, eam usu receptam esse sub obligatione mortali, sic obligare censenda est Sylvester verb. preceptum num. 2. par. 6. tr. 5. resol. 24.

Sed particu-
laris preval-
let generali.

4. Secundum tertio, concurrente consuetudine generali, totius Episcopatus, v. g. cum particulari unius loci, hanc prevalere, & ad illam recurri in subsidium, ista deficiente, cap. super eo, de con. Paris. cons. 25. numer. 42. lib. 4. & Sacra Rota in una Calaritana decimarum die 19. Martii, 1610. & alias pluries apud Guerilios Venetos decis. 169. numer. 9. Item consuetudinem non extendi de loco ad locum, aut de persona ad personam, lib. 3. §. si quis hoc interdixit, & ibi Bart. de init. actuque priv. ex l. ius singulare, & l. quod vero, contra ff. de leg. ubi consuetudo in specie probari debet. Gravera cons. 96. num. 4. & Rota in una Burgenfi de Cudeio die 3. Junii 1599. coram Mantica decis. 284. num. 6. Et quamquam Salas de leg. disp. 19. sect. 14. numer. 10. quoad interpretandam aliquam legem, vel judicandum in causa, deficiente statuto, dicat, consuetudinem rationabilem extendi posse de una civitate in aliam, juxta cap. cum eo, de cons. & cap. cum olim, de consuetud. part. 6. tractat. 5. resol. 31. Id tamen intelligendum est de convenientia, & æquitate, non de obligatione. Nam sicuti lex unius Civitatis non obligat alias, ita est de consuetudine.

Et non exten-
ditur de loco
ad locum,
aut de perso-
na ad perso-
nam.

Quod ad id verum est, ut consuetudo Episcopatus Romani, quatenus est particularis Ecclesia, non obliget alias, ut notat Panorm. ad cap. fin. de fer. In cap. verò super eo, de cognit. spir. ubi præcipitur Episcopo inquirere consensum Ecclesie Metropolitanæ, vel aliarum circumjacentium, supponitur abesse consuetudo in tota provincia; quæ tamen in eo Episcopatu non fuerit nota; quia forsitan a multis annis non acciderat. casus Vvigers diff. 4. n. 30 p. 7. tr. 5. res. 17

5. De consuetudine autem in foro interno, ait Granado in part. 2. contror. 7. tract. 3. part. 2. disput. 16. sect. 1. numer. 12. credi posse testimonio unius Doctoris, donec contrarium clarè probetur. Nam unius Doctoris auctoritas facit opinionem probabilem; quamdiu oppositum aperte non constat. At in foro externo auctoritas unius Doctoris probat solum præsumptivè, non conclusivè, ut decidit Rota in una Romana Theaur. die 3. Julii 1606. apud Durandum decis. 137. num. 27 part. 6. tractat. 8. resol. 28.

Sed an ex-
dendum sit
Doctori te-
stanti adesse
consuetudo-
nem?

6. Secundo quoad personas subjectas consuetudini, dicendum est, eam instar legis obligare solum subditos, in territorio, in quo introducta est. Unde, si est universalis totius Ecclesie, obligat omnes Christianos, si unius Regni, aut Episcopatus, illius Regni & Episcopatus incolas obligabit, &c. An consuetudo obliget Principem, vel Senatuum suæ præmum, an forenses, vel cives extra territorium, &c. eodem modo philosophandum, ac de lege humana, de qua nonnulla à nobis V. Lex. dicta sunt. Sic Suarez lib. 7. cap. 16. num. 8. part. 6. tract. 5. resol. 17.

Consuetudo
obligat sub-
ditos

7. Petes: An consuetudo laicorum obliget Clericos? V. Consuetudo, numer. 6. negativè respondimus. At Sylvius in part. 3. quest. 97. art. 2. concl. 10. & Vvigers ibidem artic. 3. num. 31. dicunt, quod si materia consuetudinis sit mixta, pertinens ad politiam tam civilem, quam Ecclesiasticam, & ab utrisque servetur, obligat etiam Clericos, vigore consensus superioris Ecclesiastici.

An laicorum
obliget Cle-
ricos?

Et

Et si materia sit spiritualis, ut jejunium, observatio alicujus festi, & similia: tunc majori eos ratione obligare; quatenus tota ejus vis dependet à consensu superioris Ecclesiastici, qui generalem in laicos & Ecclesiasticos potestatem habet, non tanquam in tales & tales, sed tanquam in Christianos, *part. 6. tract. 5. res. 16.*

Consuetudo
debet esse ra-
tionabilis.

8. Tertio, quoad requisita. Consuetudo non est valida, nisi primo sit rationabilis. Quænam autem sit rationabilis. Abbas in *cap. fin. de consuetud.* relinquendum inquit arbitrio judicis, considerantis num ejus finis sit bonus, vel malus. Gerſon. Navarr. & alii dicunt, omnem consuetudinem, quæ juri divino, aut naturali non adverſetur, esse rationabilem. Tandem, non propterea consuetudo dici debet irrationabilis, quia evertit legem aliquam positivam: si aliàs seclusa lege, quam evertit, nullam contra legem naturalem, aut rationis æquitatem, deformitatem contineat: alioqui enim omnis consuetudo legem evertens esset irrationabilis. Unde non est necesse (quod ait Bartol. in *l. de quibus num. 11*) ut in introducenda consuetudine concurrat principium rationabile; non enim attenditur principium consuetudinis, quod quamvis sit irrationabile, & actus primi consuetudinem introducentes, iniqui; consuetudo tamen legitime per illos actus præscripta, & qua esse potest, ut Cajetanus in *1. 2. quæst. 97. art. 13.* & DD. communiter, cum præsertim principium in rebus vetustis ignorari plerumque oporteat, *l. si arbiter, 28. ff. de prob.* Non est autem necesse, quod primi actus consuetudinem legi positivæ adverſam introducentes, semper mali sint, ut docuit Suarez *cap. 12.* nam fieri possunt in illis circumstantiis, in quibus alioquin Princeps legem obligare non vellet, si ita populus consultius judicaret. Et sic docet D. Thomas *l. 1. qd. 2.* & Doctores communiter. Vide Rotam in *una Hispanen. voti, die 28. Aprilis 1597.* apud *posthumas Farinac. tom. 1. decis. 28. num. 1.* In dubio autem, num consuetudo sit rationabilis necne, in favorem ipsius

judicari debet, ut tradit Suarez *cap. 6. n. 15.* Et posteri servantes consuetudinem, excusantur à culpa; quia præsumere debent in favorem ipsius, nec de ejus justitia investigare tenentur. Palaus *tom. 1. rr. 3. disp. 3. punct. 2. §. 1. num. 5.* Verum, si consuetudo à lege reprobata sit, tunc in dubio de ejus rationabilitate, iudicandum est in favorem legis, quia reprobatio est certa, & propterea non debet vinci ab honestate dubia. Ita etiam Palaus, & alii, *c. 3. de eo, qui mittitur in possessionem ibi si laudabilem esse constituit p. 6. sr. 5. res. 1. §. 9. à §. Notandum.*

9 In specie verò, non esset rationabilis consuetudo firmandi testamentum (Corollaria.) testibus paucioribus, quam septem, quam ideò validam esse, tradit Bartol. in *l. omnium, C. de testament.* nam hoc induci potest per statutum (*idem in §. testamentum quæst. 25. num. 23.*) cui æquiparatur consuetudo, *l. omnis populi ibi, legibus, vel moribus.* Et regulare est, quod quoad actus solemnitatem consuetudo regionis inspicitur, *l. 2. in fin. ff. de ventr. inspic.* Præterquam, quod talis consuetudo non est omnino contra ius; quia de iure Canonico testamentum coram duobus testibus, & Parocho, sustinetur, *cap. relatum, cap. cum esset de testament.* & DD. dicunt, præsentiam Parocho suppleri per alios duos testes. Quæ omnia firmavit Rota in *una Leodien. domini die 4. Martii 1619.* coram Cavalerio *decis. 497. in num. 1. part. 6. tract. 5. resol. 30.* Nec similiter irrationabilis, & invalida esset consuetudo, introducens præcedentiam abhorrentem à depositione iuris communis, ut determinavit Rota in *una Pampilonen. præmientiarum die 29. Octobr. 1593* coram Mantica *decis. 44. n. 2.* & aliàs multoties, quod tamen procedit in aliquo casu particulari; nam consuetudo, quæ absolute, & in omnibus casibus digniori minus dignum præferret, esset irrationabilis, ut ait Rota in *una Segunt. preced. 23. Junii 1609.* Unde licet de iure Archidiaconus sit maior Archipresbytero *cap. ad hac de offic. Archid. cap. 2. de offic. Archipresb.* consuetudo tamen Ecclesiarum, præferendi Archidia-

diacono Archipresbyterum, vel aliã dignitatem, potest esse rationabilis propter diversas causas, vel officia singulis dignitatibus attributa. Tuschus *lit. A concl. 482. no. 2. p. 6. tr. 5. res. 29.*

Introducta à majori parte.

10. Irrationabilis verò est omnis consuetudo contra libertatem & immunitatem Ecclesiasticam; tum quia illa, si non est à iure divino, est illi multum conformis, & sic contraria consuetudo irrationabilis: tum quia omnis talis consuetudo damnatur, & reprobatur à sacris Canonibus. Vide verbo *Consuetudo, num. 2. & V. Immunitas Ecclesiarum, n. 16.*

Saltem secundum qualitatem.

11. Deinde, consuetudo, ut sit legitima, debet esse introducta à maiori parte communitatis, ut tradit Villalobos *tom. 1. tractat. 2. diff. 38. numer. 4.* ubi advertit, communitatem Clericorum sufficere ad introducendam consuetudinem contra ius Canonicum: imò etiam populum laicum absque Clericis introducere posse consuetudinem circa legem Ecclesiasticam ieiunii, ver. gr. vel festi servandi; quia id non efficitur absque consensu Prælati Ecclesiastici. Ad revocandam autem legem sufficit minor pars seniorum prudentiorum, ac præcipuorum civium, si Princeps conniveat, ut infra dicemus: quia hi, licet sint minor pars quoad numerum, sunt tamen maior quoad qualitatem. Montefinus *in part. 2. tom. 2. disputat. 23. quæst. 13. num. 2. 22. part. 6. tractat. 5. res. 14.* Ob contrariam rationem, pueri, ebrii, amentes, & alii huiusmodi, non sunt habiles ad præstandum consensum in consuetudinem, ita quòd maior pars, istis computatis, sufficiat. Mulieres verò possunt ipsæ quoque consuetudinem introducere obligantem ipsas: ut si in aliquo loco esset consuetudo, quòd mulieres audirent Sacrum in Sabbato, vel ieiunarent sexta feria, &c. Montefinus *ibid. numer. 220. Ibid. resolut. 15.* Id quod Villalobos ex Bartolo & Suarez affirmat de Monasterio Monialium, quas nos *V. Hora Canonica* diximus suis habitibus ad introducendam consuetudinem obligantem ad Horas Canonicas

Summa Diana.

extra Chorum. Vide *ibi, num. 11. Ibid. res. 14.*

12. Terriò, consuetudo debet esse legitima & sufficienter præscripta, etiam pro foro conscientie: ait novissimè Bassius *in Flor. Theol. præf. v. Consuetudo, num. 16.* & recitanter diximus *V. Consuetudo, numer. 1. part. 6. tractat. 5. resolut. 5.* Præscripta verò sufficienter censetur contra ius civile per decennium, quòd in iure civili est longum tempus, *to. 1. C. de præscript. & longum tempus requiri ad inducendam consuetudinem, habetur ex lib. 1. C. quæ sit longa consuetudo. l. 1. sed ea quæ ff. de leg. & ita tenet Tannerus tom. 2. disput. 5. quæst. 7. dub. 1. num. 8. (part. 6. tract. 5. resolut. 2.)* ubi contra Suarez tenet, quòd si Princeps sit absens, consuetudo non præscribitur, nisi per vicennium: quæ opinio probari potest; quia longum tempus inter absentes est vicennium, *l. ult. C. de præscript. long. temp.* Sed ego sentio cum Suarez, quem sequitur Vigiers, & testatur de communi *conclus. 3. num. 26.* etiam inter absentes sufficere decennium: quia ad legis inductionem expedit communi bono: quòd rationabiles consuetudines, sufficienti usu probatae, robur obtineant. Et, cum robur habeant ex potestate legislatoris per ius commune applicata, hic non censetur involuntarius, & consequenter præiudicium pati, ut in aliarum rerum præscriptionibus contingit *part. 6. tractat. 5. resolut. 2.* Contra autem ius Canonicum, probabilis est opinio Granadi, quòd sufficiat etiam decennium, ut diximus *V. Consuetudo num. 1.* Sed probabilior nunc videtur sententia Suarez, & Tanneti *ubi supra*, quàm canonizavit Rota *in una Gerunden. administrationi 13. Maii 1630.* apud Guercillos Venetos *decis. 375. numer. 10.* requiri nimirum spatium quadraginta annorum, ut probat ex *Aut. quas actiones, C. de sacrosan. Eccles. part. 6. tr. 5. resolut. 2. §. Sed quidquid ego.* Unde consuetudo, quòd Archipresbyter præcedat Archidiaconum: vel similis, cum sit contra ius Canonicum, si non sit præscripta per quadraginta annos, non revelat,

Item debet esse præscripta. (In civilibus per decennium.)

Etiã inter absentes

In Ecclesiasticis per annos quadraginta.)

Aaaaa

ur

ut docet Barbofa de *Canon. cap. 5. n. 40.*
contra Beloramium *decif. 124. n. 4. ibid.*
refol. 29

Per actus vo-
luntarios.

13. Verùm nota primò, ad ftabilien-
dam confuetudinem actus præfcriben-
tes debere effe voluntarios: nam actus
ex errore, ignorantia, aut metu procedentes,
etiam per longum tempus,
non fufficiunt. Rota in *una Giennen.*
portionis, die 13. Novemb. 1613. coram
Burato *part. 1. decif. 19 numer. 11.* & Gra-
nado in *part. 2. contr. 7 tractat. 3 part. 2.*
diffut. 16. feß. 2. num. 14 affert duo exem-
plà. Primum: Si populus induxerit confue-
tudinem celebrandi feftum talis Sancti
in *quo oppido*, putans in eo corpus
illius effe feptum, confititò deinde
hanc effe deceptionem ceffat confuetu-
dinis obligatio. Secundum: Si propte-
reà confuetudo aliqua inducta effet,
quia credebatur tale, vel tale opus non
effe à jure prohibitum; eo ipfo quòd
conftaret effe prohibitum, non obliga-
ret, *Confuetudo, part. 2. tractat. 5. refolutio-
ne 9.*

Ellicitos cum
intentione ob-
ligandi, ut
obliget.

14. Nota fecundò, ad inducendam
confuetudinem obligatoriam opus effe,
quòd primi actus præfcribentes fiant
cum intentione inducendi obligatio-
nem; nam fi fiant ob devotionem, ver-
gr. non oriatur obligatio, ficut fi quis
folet ex liberalitate & urbanitate ali-
quod donum largiri, etiam per longum
tempus alieni, hæc urbanitas non
transit in obligationem, ut ait Menoch.
de arbitr. lib. 2. cent. 5. cafu 304. numer.
4. Hinc effe, quòd confuetudines fa-
lutandi Deiparam ad fignum campæ,
jejunandi in vigiliis Sanctorum ex-
tra præceptam, fumendi aquam Iuftra-
lem in Ecclefia ingressu, cinerem be-
nedictum Feria IV. cinerum, ramum
in Dominica Palmarum, & fimiles,
quas plena manu congerit Bellarmin.
lib. 4. de Rom. Pontif. cap. 18. non obli-
gant. Et fic decidit Rota in *una Gienn.*
supr. cit. part. 6. tract. 5. refolut. 10.
Quomodo autem conftare poteft, con-
fuetudinem inductam effe animo in-
ducendi obligationem. Respondet Sua-
rez *cap. 15. num. 13.* fi confuetudo fit de

re gravi, & communiter fervetur: fi vi-
ri timorati de contraventoribus male
fentiant, & populus communiter scan-
dalizetur: fi Prælati & Superiores eos
puniant: & fi materia confuetudinis
ejusque obligatio multum conferat
Reipublicæ. Quælibet enim ex his re-
gulis feorfim fumpta, fufficit ad tale
judicium faciendum, *part. 6. tractat. 5.*
refolut. 11. In dubio autem, num eo ani-
mo inducta fuerit, cæteris paribus,
non effe habenda pro obligatoria, quia
in dubiis femper præfuitur pro liber-
tate. Vvigers *numer. 29.* & alii. *Ibid. re-
folut. 12.*

15. Nota tertio, ad quamlibet con-
fuetudinem præfcribendam requiri fre-
quentiam actuum: circa quam ait Du-
vallius *de leg. quæftion. 7. articul. 2. & 3.*
in caufis criminalibus duos actus 25.
quæftion. ult. can. final. in civilibus qua-
tuor, fufficere, *extra de cauf. poffeff. cum*
Ecclefia: immò etiam in civilibus fuf-
ficere duos judicarios & notorios,
ut ait Emmanuel V. *Confuetudo*: &
ex Sylvestro V. *Confuetudo numer. 4.* fuf-
ficere etiam unum, fi effectum habeat
dijuturnum; & fic contra jus Principis
de pontibus non conftituendis, u-
nam pontis publici ædificationem ab-
que confenfu Principis præfcribere, fi
diu permaneat: ubi verò materia con-
fuetudinis non effe de rariffimè con-
tingentibus, duos actus per longum
tempus, puta decennium, diftantes,
non concurrere ad confuetudinem in-
troducendam. Lefius *lib. 2. cap. 6. dub.*
24. numer. 10. ut dicatur effe confuetu-
do contraria, ait fufficere, quòd bis
vel ter contra actum fit, Principe
fciente & difsimulante. At Lorca in
part. 2. tom. 2. difputat. 29. memb. 1. putat,
id procedere ftante Principis confenfu,
qui folus legem ftatuere poteft: vel et-
iam fi duo, vel tres actus fiant à majore
parte populi fimul, ad refiftendum le-
gi noviter Jaræ: ad inducendam verò
novam legem, aut veterem antiquan-
dam; nec tres, vel plures fufficere; nam
tres actiones non poffunt efficere, ut
quod fit, de communi populi confenfu
factum.

Et frequen-
tes.

Non tamen
judiciales.

factum censeatur. Ego verò cum Pontio lib. 6. cap. 6. numer. 1. existimo, id relinquendum esse arbitrio judicis (part. 6. tractat. 5. resolut. 7.) Non tamen esse necessarium, ut concurrant aliqui actus judiciales, ita ut decreto & sententia judicis in favorem consuetudinis pronuntiatum fuerit, nam rerum judicatarum auctoritas consuetudinem non inducit, sed probat: unde lib. 38. de leg. consuetudo à rerum judicatarum auctoritate secernitur per particulam aut, & Principis populari consensu, qui est vera consuetudinis causa, & quæ extrajudicialibus, ac judicialibus actibus declaratur. Ita cum aliis multis Præpositus in part. 2. question. 97. dub. 1. numer. 8. contra Sylvestrum v. consuetudo question. 4. part. 6. tractat. 5. resolut. 8. Cæterum, non usus non potest introducere consuetudinem vim legis habentem: si autem involvat contrarium usum, potest legem abrogare, ut si lex præceptum statuat affirmativum, & non usus ejus prævaleat, qui quidam usus est. Debet autem usus legis cessare, occurrente occasione & materia legis: nam non usus non potest prævalere contra legem statuentem, quod hermaphroditus, ver. gr. deputetur sexui prævalenti; quia materia hujus legis raro contingit. Lorca in part. 2. tom. 2. disp. 29. memb. 3. Ibid. res. 18. Denique consuetudo per prædictum tempus non præscribitur, nisi continetur: si enim mille actus stent pro consuetudine, & probetur iniquis contra illam, satis est ad illam infringendam. Rota in una Viterbien. decursus aquar. 15. Martii 1604 & docet Balleus num. 11. Ibid. resolut. 4.

Quid de non
usu?

Et quid si
consuetudo
interponitur?

Ad inducendam
consuetudinem non
est opus consensu
Principis.

16. Nota quartò, secundum Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 4. num. 11. ad inducendam consuetudinem non requiritur consensus Principis tacitum, vel expressum: sed sufficere consensum capituli: ubi conceditur, legem consuetudine statui posse & abrogari. Idque procedere etiam contra Summum Pontificem. Lorca verò ubi supra num. 2. consensum utriusque Principis

requirit cum aliis multis; nam actus Principis occulti non possunt consuetudinem introducere: Et requirit scientiam Principis supremi; nam rectorum & magistratum licentia non sufficit, nisi circa ea, quæ ipsorum dispensationi commissa sunt. Sæpè tamen istorum consensus arguere consensus supremi Principis, sine cujus beneplacito tolerare quod agitur, præsumi aliquando non debent. Et hanc sententiam quo ad jus canonicum omnino tenendam existimo, quam decidit Rota in una Treveren. Abbatia S. Maximi, die 24. Januarii. 1625 atque: requirit expressum Papæ consensus, quia Summus Pontifex non habet potestatem à populo, sed immediate à Deo; & idè non populi, sed Papæ permittentis auctoritas consuetudinem introducit. Abbas in cap. final. numer. 8. in fin. de consuetud. Adde, quòd jus canonicum, cum à potestate spiritali institutum sit, in laicos cadere minime potest. Si ergo Papa hanc consuetudinem introducit, requiritur ejus scientia absque errore, & animus inducendi consuetudinem, lib. 1. C. qua sit longa consuetudo, & consequenter expressus consensus: nec enim sufficit tolerantia, ut dictum est. v. Consuetudo numer. 4. Et quamvis Lorca ad utranque consuetudinem sufficere dicat consensus Principis tacitum; nam hic est verus, & voluntarius consensus: ego tamen ob reverentiam Rotæ debitam, ab ejus sententia non discedo, part. 6. tract. 5. resolut. 13. Multò autem potiori jure irrita erit consuetudo, eni Princeps resistit. Ibidem §. Notandum, & tractat. 6. resolut. 3. ad id. Quia tamen propter pacem reipublicæ, & ad vitanda majora incommoda, oportet quandoque cedere multitudini; consuetudinem etiam contra legem injustè introducèti: etiamsi Princeps exactus tandem, tacitè vel expressè consentiat, consuetudo erit legitima. §. Notandum citat. Sicut etiamsi Princeps ob desidiam vel ineptiam injustè, vel absque causa in consuetudinem contra legem consentiat; dummodo soli legi

Est autem
opus consensu
su Papa.

Aaaaaa 2 legi

legi positivæ contraria sit. Lorca ubi supra resolut. 13. cit. in fine.

Et si adest consensus Principis, non requiritur decennium.

Consuetudo derogatur per legem contrariam.

At particularis non revocatur per legem generalem nisi ad sit clausula derogatoria.

Etiamsi nondum prescripta sit, ait Suarez.

17. Nota denique, secundum Vvigers n. 28. stante Principis conniventia, in lege abroganda non requiritur decennium, sed sufficere tempus brevius; non tamen generaliter determinabile, sed determinandum juxta diuersas coniecturas, quæ quandoque frequentius, quandoque rarius contingentes, in breviori, aut longiori tempore diuersas consuetudines personaliter approbatas esse significant, prædentum arbitrio, part. 6. tract. 5. resolutione 6.

18. Quarto, quoad abrogationem consuetudinis, lex abrogare potest consuetudinem, cap. 1. de const. & cap. cum consuetudine, de consuet. Et Episcopus sicut suam legem tollere, ita & propriam suæ diocesis consuetudinem abrogare potest. Granado in part. 2. controu. 7. part. 2. disput. 16. sect. 3. numer. 18. part. 6. tract. 5. resolut. 25. Numquam tamen abrogari censenda est, nisi lex è diametro illi opponatur: nam æquiparatur legi, cuius correctio vitanda est pro posse. Abrogatur verò consuetudo generalis per legem æque generalem oppositam, etiamsi de ea in lege non fiat mentio. At per legem generalem non abrogatur consuetudo peculiaris alicujus loci, nisi de ea fiat expressa & explicita mentio, vel apponatur clausula derogatoria cuiuscumque consuetudinis, nam alioqui Princeps peculiare consuetudines ignorare censetur. Et probabile est, nec legem specialem factam pro aliqua Ciuitate, vel provincia absque clausula derogatoria, derogare consuetudinem illius loci: nam etiam de hac præsumi potest ignorantia Principis. Suarez lib. 1. cap. 20. numer. 7. resolut. citat. à §. Nota Secundo. egi ref. 22.

19. Censet autem Suarez numer. 12. etiam non prescriptam consuetudinem ad sui abrogationem clausulam requirere derogatoriam: si sit rationabilis & honesta, & tam publico usui, & tanto tempore firmata, quod si Princeps eam teiret, verisimiliter in illam consen-

sensus foret, quia in hanc quoque consuetudinem verba, & oratio, c. 1. cit. optime cadunt. Verum Castus Palaeus tom. 1. tract. 3. disput. 3. punct. 56. 1. num. 8. probabilius tenet regulam cap. 1. citat. procedere solum de consuetudine prescripta, quæ nimirum sola præualet aduersus legem latam, & facultatem tribuit illa utendi, cum non prescripta nullum tribuatius, quod derogari debeat, & cum consuetudo sit stricti juris, strictè venit interpretanda, ut tradit Rota in noviss. p. 2. apud Farinac. decis. 1. 2. num. 4. par. 6. tr. 5. ref. 26.

20. Aduerte autem, consuetudinem immemorabilem non derogari per clausulam generalem reuocantem omnem consuetudinem. Gordon. tom. 1. lib. 2. quest. 14. cap. 8. numero 27. & determinauit sacra Congreg. sub die 4. Maii 1573. teste Bellarmin. in Trid. sess. 22. cap. 7. lig. 8. & alias multoties apud Narbonam lib. 2. titul. 4. leg. 59. gloss. 1. num. 240. Et ratio est, quia pro consuetudine immemorabili præsumitur iustus titulus, habetque vim priuilegii, quod non derogatur per clausulam generalem reuocantem consuetudinem. Excipe tamen, nisi consuetudo esset iniqua, & irrationabilis, Rota in una Craconien. iuris legendi die 21. Maii 1627. apud Gueril. Venet. decis. 71. num. 3. & 7. par. 6. tr. 4. ref. 32.

21. Aduerte etiam, unam consuetudinem derogari posse per aliam contrariam superuenientem; seruata tamen proportione, ut generalis per generalem, particularis abrogetur per particularem in eodem loco uniuersalis per particularem unius loci, pro eodem loco, & particularis per generalem, nam consuetudines æquiparantur legibus. In ciuilibus Quæ autem antiquiorem derogat consuetudinem contra ius canonicum non omnino reuocatum; si consuetudo fuit particularis, satis est decem annorum, quia hæc non est contra ius, sed imò regressus ad ius. Si autem generalis, & ius omnino antiquauit, debet esse quadragenaria, quia debet tollere ius commune per illam inductum. Id quod posteriori iure.

Et consuetudo immemorabilis debet derogari specialiter.

Derogatur etiam contraria superuenientem consuetudinem contrariam præscriptam. In ciuilibus per decennium. In canonicis per quadragennium.

iure procedit, si prior consuetudo non fuit contra, sed præter jus: nam illa condidit jus, cui posterior est contraria. Et huic opinioni standum est, quidquid contra asserat Palao *tom. 1. tractat. 3. disput. 3. §. 2. punct. 5. numer. 5. par. 6. tr. 5. resol. 27.*

22. Consuetudo 40. annorum contra Regulam Religiosorum, si non sit contra ea quæ ad tria vota substantialia pertinent, sufficiens est, ut excuset ab observatione rei oppositæ per consuetudinem introductæ. Imò & decem annorum consuetudinem sufficere ad abrogandam legem dicit Pelliz. in *Manual. Regul. 10. 2. tract. 4. c. 2. n. 3.* cum Bonacina ab illo citato, & Palao *tom. 2. disp. unic. punct. 4. num. 1.* Idem admittit Suar. adhuc respectu legis canonicæ *d. leg. 1. 7. c. 8. num. 9.* & Less. *lib. 2. dub. 4. cap. 6.*

23. De consuetudinario periuro, aut blasphemio, an teneantur consuetudinem in confessione explicare. Vide verbo *Confessarius quoad examen.* An teneantur acceptare aliquam penitentiam præscriptivam, vide *v. Penitentiam n. 9.*

VVLNERANS.

Vulnerans ad quid tenetur?

Et quando fit irregularis?

Et quid, si quis vulnere uno vulnere in subita multorum rixas?

Vulnerans tenetur ad damna vulnerato secuta. Vide *v. Restitui, à num. 11.* Et si secuta est mutilatio, aut mors, fit irregularis. Vide *v. Irregularitas ex homicidio, & mutilatione.*

1. Unum hic nota, quod quando in subita rixa multi aliquem percutiunt, sed ille moritur uno tantum recepto vulnere, solus ille fit irregularis, qui lethale vulnus infixit, si quidem certus est; reliqui vero non tenentur de homicidio, sed solum de percussione. *l. item Me-la, §. Sed si servum, ff. ad leg. Aquil. & l. si rixa, ff. de sicar. & Sayrus lib. 7. cap. 14. nu. 13.* Quamvis Suarez in 3. p. tom. 5. *disp. 45. sect. 3. n. 11.* Probabiliter etiam doceat, omnes irregulares fieri, de homicidio teneri. *part. 1.*

1715, ref. 18.

V X O R.

Quoad matrimonium, impedimenta, copulam, & debitum. Vide *verb. Matrimonium, Impedimenta, Copula, Debitum, & Tactus.*

1. Nota hic primò contra Beiam *part. Non peccat, 1. cas. 8.* nullum peccatum esse conjugatis, copulam habere post Communionem eodem die: nam nullibi prohibendum reperitur, nec ulla sit injuria Sacramento, dum species Sacramentales corruptæ sunt. Est autem dispar ratio de copula præcedente Communionem, de qua diximus *verb. Communionis, num. 56.* nam abstinencia à copula requiritur tanquam dispositio ad receptionem Corporis Christi. *Reginald. tom. 2. lib. 29. c. 7. quest. 7. numer. 117. part. 6. tract. 6. resol. 14.*

2. Nota secundò, conjugem non teneri debitum reddere cum notabili corporalis salutis detrimento, etiam si in conjugii adsit periculum incontinentiæ. Nam nec conjux est prælatus, qui propriam salutem corpoream spiritali alterius postponere debeat: nec periculum incontinentiæ illum inevitabiliter urget, cum aliis mediis præverti possit. *Maior in 4. dist. 32. q. 1. argum. 1. contro. 3. concl. contra Gabr. ibid. art. 2. part. 6. tr. 7. ref. 64.*

3. Nota tertio, secundum Fagundez *in dec. tom. 2. lib. 6. cap. 4. num. 50.* non esse necessarium reddendum debitum conjugii amentis, ebrio, aut furioso, dum tales sunt; etiam si periculum sit effundendi foras semen dum sanæ menti restituantur. Idque ob ingentem molestiam. Nec enim cum tanto incommodo solvendum est illud debitum, quod in eo casu est solius charitatis, ad vitandum peccatum alterius, *ibid. §. Sed hic obiter.* Quid, si vir in sine copulæ membrum foras extrahit, & cum peccato semen emittit? potestne conjux ab hoc dissentiens, debitum reddere? Pontius affirmat: Banny novissime *part. 1. tract. 12. quest. 4.* negat, & cum ipso sentiunt.

Aaaaaa 3)